

Đầu tư cơ chế, chính sách để phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo ở Thành phố Hồ Chí Minh theo Nghị quyết số 98/NQ/QH15

Nguyễn Đình Thái*, Đào Văn Hân**

Nhận ngày 14 tháng 11 năm 2024. Chấp nhận đăng ngày 21 tháng 3 năm 2025.

Tóm tắt: Trong những thập kỷ qua, Thành phố (Tp) Hồ Chí Minh luôn đi đầu trong phong trào khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo, mang lại sự thịnh vượng cho nhiều doanh nghiệp và cá nhân. Tuy nhiên, kết quả của các hoạt động khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo vẫn chưa đáp ứng được kỳ vọng và tiềm năng của Thành phố. Nghiên cứu này nhằm tổng hợp và phân tích thực trạng các chính sách phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo tại Tp. Hồ Chí Minh, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm tạo ra các cơ chế đột phá trong thời gian tới. Nghiên cứu đề xuất bảy nhóm giải pháp chính, bao gồm: (i) Tháo gỡ khó khăn về thể chế và chính sách; (ii) Xây dựng cơ chế và thủ tục riêng cho khởi nghiệp; (iii) Chính sách hỗ trợ cho ngành công nghệ mũi nhọn; (iv) Cơ chế hỗ trợ nguồn vốn cho startup; (v) Nâng cao hiệu quả hoạt động của cơ sở hạ tầng khởi nghiệp; (vi) Phát triển thành phố thông minh; (vii) Hỗ trợ phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao.

Từ khóa: Khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo, Nghị quyết số 98/NQ/QH15, Thành phố Hồ Chí Minh.

Phân loại ngành: Chính trị học

Abstract: Over the past decades, Hồ Chí Minh City has consistently led the way in entrepreneurship and innovation, bringing prosperity to numerous businesses and individuals. However, the outcomes of entrepreneurial and innovative activities have yet to meet the city's expectations and potential. This study aims to synthesize and analyze the current state of policies for developing the entrepreneurial and innovation ecosystem in Hồ Chí Minh City and to propose solutions that will create breakthrough mechanisms in the near future. The study proposes seven key groups of solutions, including: (i) Resolving institutional and policy challenges, (ii) Establishing specific mechanisms and procedures for entrepreneurship, (iii) Support policies for spearhead technological industries, (iv) support mechanisms in terms of capital for startups, (v) Improving the effectiveness of entrepreneurial infrastructure, (vi) Developing a smart city, and (vii) Supporting the development of high-quality human resources.

Keywords: Entrepreneurship, innovation, Resolution No. 98/NQ/QH15, Hồ Chí Minh City.

Subject classification: Political Science

1. Giới thiệu

Tp. Hồ Chí Minh là trung tâm kinh tế, khoa học và công nghệ lớn nhất cả nước, Thành phố luôn là địa phương đi đầu trong thực hiện chính sách “xé rào”, đổi mới, sáng tạo để phát triển bứt phá trong thời gian qua. Tinh thần khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo của Tp. Hồ Chí Minh có vai trò lan tỏa, là động lực cho cả vùng và cả nước. Đây là địa phương có tiềm năng, có cá nhân, tổ chức và doanh nghiệp lớn. Theo Sở Khoa học và Công nghệ Tp. Hồ Chí Minh, hiện Thành phố có 34 tổ chức hỗ trợ khởi nghiệp, trong đó 24 cơ sở ươm tạo và tăng tốc khởi nghiệp và 10 không gian làm việc chung có tổng diện tích khoảng 30.000 m² (Quỳnh Nga - Thu Hoàng, 2022).

Đề thúc đẩy khởi nghiệp, Tp. Hồ Chí Minh đã ban hành nhiều chính sách như: Chương trình hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa đổi mới sáng tạo; Nâng cao năng lực cạnh tranh và hội

*, ** Trường Đại học Kinh tế - Luật, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.

Email: thaind@uel.edu.vn

nhập quốc tế giai đoạn 2016-2020; Kế hoạch triển khai Nghị quyết số 35/NQ-CP ngày 16 tháng 5 năm 2016 của Chính phủ về hỗ trợ phát triển doanh nghiệp đến năm 2020; Kế hoạch hoàn thiện Hệ sinh thái khởi nghiệp tại Tp. Hồ Chí Minh; quy chế phối hợp hỗ trợ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo. Tuy nhiên, trong bối cảnh cách mạng khoa học công nghệ phát triển như hiện nay, thành công của khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo của Tp. Hồ Chí Minh chưa tương xứng với tiềm năng và cơ hội. Đặc biệt, trong điều kiện Đảng, Nhà nước quan tâm hoạch định chính sách vĩ mô về đổi mới, sáng tạo của Việt Nam, Tp. Hồ Chí Minh càng phải trở thành trung tâm đổi mới, sáng tạo của cả nước và khu vực Đông Nam Á. Việc Quốc hội đã ban hành Nghị quyết số 98 về thí điểm cơ chế, chính sách đặc thù phát triển Tp. Hồ Chí Minh đã cho thấy tầm quan trọng của chính sách đột phá, vượt trội nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội của đô thị lớn. Để xây dựng, phát triển được hệ sinh thái khởi nghiệp của đô thị lớn như Tp. Hồ Chí Minh cần đến nhiều chính sách đột phá, vượt trội mới có thể thúc đẩy thành quả của hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo. Bài viết tổng hợp và phân tích thực trạng các chính sách phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo tại Tp. Hồ Chí Minh, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm tạo ra các cơ chế đột phá trong thời gian tới.

2. Cơ sở lý thuyết

Hệ sinh thái khởi nghiệp là một tập hợp gồm những tác nhân khởi nghiệp (tiềm năng hoặc hiện tại) có liên quan với nhau, các tổ chức (ví dụ các doanh nghiệp, các quỹ đầu tư mạo hiểm, các nhà đầu tư thiên thần và các ngân hàng), các định chế (các trường đại học, các cơ quan chức năng nhà nước và các tổ chức tài chính), và các tiến trình khởi nghiệp (tỷ lệ thành lập doanh nghiệp mới, tỷ lệ doanh nghiệp tăng trưởng cao, số nhà khởi nghiệp liên tục, số nhà khởi nghiệp thành công vang dội, tham vọng khởi nghiệp và tinh thần kinh doanh lớn trong xã hội), các thành phần này chính thức và phi chính thức hợp lại để kết nối với nhau, làm trung gian kết nối, và quản trị sự vận hành của tổng thể trong phạm vi môi trường khởi nghiệp địa phương (OEDC, 2013). Theo Bộ Khoa học và Công nghệ (2019), hệ sinh thái khởi nghiệp được hiểu là “tổng hợp các mối liên kết chính thức và phi chính thức giữa các chủ thể khởi nghiệp (đã tồn tại hoặc tiềm năng), các tổ chức khởi nghiệp (công ty, nhà đầu tư mạo hiểm, nhà đầu tư thiên thần, hệ thống ngân hàng), các cơ quan liên quan (trường đại học, các cơ quan nhà nước, các quỹ đầu tư công) và tiến trình khởi nghiệp (tỷ lệ thành lập doanh nghiệp, số lượng doanh nghiệp có tỷ lệ tăng trưởng tốt, số lượng các nhà khởi nghiệp, tinh thần bán hàng và tham vọng kinh doanh) tác động trực tiếp đến môi trường khởi nghiệp tại địa phương”.

Đổi mới sáng tạo (innovation) là việc tạo ra, ứng dụng thành tựu, giải pháp kỹ thuật, công nghệ, giải pháp quản lý để nâng cao hiệu quả phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao năng suất, chất lượng, giá trị gia tăng của sản phẩm, hàng hóa (Khoản 16 Điều 3 Luật Khoa học và Công nghệ năm 2013).

3. Thực trạng cơ chế, chính sách phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới, sáng tạo ở Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay

3.1. Cơ chế, chính sách và các dự án, chương trình đã, đang thực hiện

3.1.1. Cơ chế, chính sách của Nhà nước về khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo

Nhận thức được tầm quan trọng của hoạt động khởi nghiệp và đổi mới, sáng tạo trong phát triển kinh tế - xã hội của quốc gia, Nhà nước đã ban hành nhiều thể chế, chính sách liên quan.

Thứ nhất, Điều 47 Luật Khoa học và Công nghệ 2013 có quy định về việc khuyến khích hoạt động sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất và đổi mới sáng tạo như sau:

1. Cơ quan quản lý nhà nước về khoa học và công nghệ các cấp phải có biện pháp thúc đẩy phong trào sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất và đổi mới sáng tạo.

2. Hằng năm, Bộ Khoa học và Công nghệ phối hợp với tổ chức chính trị, tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức xã hội, tổ chức xã hội - nghề nghiệp, doanh nghiệp tổ chức hội thi sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất, đẩy mạnh đổi mới sáng tạo; dành ngân sách sự nghiệp khoa học và công nghệ để hỗ trợ các hoạt động này.

3. Doanh nghiệp dành kinh phí tổ chức thi sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất, đổi mới sáng tạo thì kinh phí chi cho hoạt động này được tính là đầu tư cho hoạt động khoa học và công nghệ của doanh nghiệp.

4. Nhà nước tài trợ, khuyến khích tổ chức, cá nhân tổ chức, tài trợ cho hoạt động sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất, đổi mới sáng tạo và tổ chức hội thi sáng kiến, cải tiến kỹ thuật, hợp lý hóa sản xuất, đổi mới sáng tạo.

Thứ hai, Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa năm 2017 được ban hành nhằm hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo, với các chính sách hỗ trợ về tài chính, đất đai, đào tạo nhân lực, và tư vấn phát triển. Các doanh nghiệp nhỏ và vừa, đặc biệt là các doanh nghiệp khởi nghiệp, được tiếp cận dễ dàng hơn với nguồn vốn, hỗ trợ chi phí sử dụng đất, và được ưu tiên trong việc tiếp cận công nghệ.

Thứ ba, Bộ Khoa học và Công nghệ thành lập Quỹ Phát triển Khoa học và Công nghệ Quốc gia (NAFOSTED). Quỹ này có vai trò quan trọng trong việc tài trợ cho các dự án nghiên cứu khoa học, đổi mới công nghệ và phát triển sản phẩm mới. NAFOSTED đặc biệt quan tâm đến các dự án mang tính ứng dụng thực tế cao, hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp công nghệ tiếp cận nguồn vốn và mạng lưới nghiên cứu.

Thứ tư, Chính phủ đã ban hành Chương trình Quốc gia về Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo (Đề án 844). Đề án 844, còn gọi là “Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025”, do Bộ Khoa học và Công nghệ chủ trì, tập trung vào xây dựng hệ sinh thái khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo. Mục tiêu chính là kết nối các nhà đầu tư, doanh nghiệp, viện nghiên cứu, trường đại học và cơ quan quản lý nhà nước để hỗ trợ các dự án khởi nghiệp. Chính phủ cũng thúc đẩy việc hình thành các quỹ đầu tư mạo hiểm cho khởi nghiệp.

Thứ năm, Nhà nước ưu đãi thuế cho doanh nghiệp khởi nghiệp. Nhà nước đã ban hành một số ưu đãi về thuế cho doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo, chẳng hạn như giảm thuế thu nhập doanh nghiệp, miễn thuế cho các doanh nghiệp mới trong những năm đầu hoạt động, và hỗ trợ các chính sách về thuế xuất nhập khẩu đối với các sản phẩm nghiên cứu và phát triển.

Thứ sáu, Nhà nước hỗ trợ từ các quỹ đầu tư mạo hiểm và tổ chức tài chính. Chính phủ khuyến khích thành lập các quỹ đầu tư mạo hiểm và tổ chức tài chính tư nhân nhằm tạo nguồn vốn cho các doanh nghiệp khởi nghiệp. Các tổ chức như Quỹ đầu tư Khởi nghiệp sáng tạo (VinaCapital Ventures, Do Ventures, CyberAgent Ventures...) và các ngân hàng thương mại cũng có nhiều chương trình hỗ trợ tài chính cho khởi nghiệp sáng tạo.

Thứ bảy, Nhà nước hỗ trợ phát triển nhân lực. Chính phủ Việt Nam đẩy mạnh các chương trình đào tạo nhân lực chất lượng cao thông qua các chương trình hợp tác với các trường đại học, viện nghiên cứu và doanh nghiệp quốc tế. Việc đào tạo kỹ năng mềm, kỹ năng quản lý và các kiến thức chuyên môn trong lĩnh vực công nghệ và đổi mới sáng tạo là trọng tâm của các chương trình này.

Thứ tám, chính sách bảo vệ sở hữu trí tuệ. Bảo vệ sở hữu trí tuệ đóng vai trò then chốt trong khởi nghiệp đổi mới sáng tạo. Việt Nam đã cải thiện cơ chế pháp lý và hỗ trợ doanh nghiệp trong việc đăng ký, bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ, bằng sáng chế và thương hiệu. Các sáng chế và phát minh được hỗ trợ chi phí đăng ký, bảo vệ và phát triển tại thị trường nội địa và quốc tế.

Những cải cách này nhằm giúp các doanh nghiệp khởi nghiệp không chỉ bảo vệ quyền lợi của mình mà còn tăng cường khả năng cạnh tranh trên thị trường quốc tế.

Thứ chín, Chính phủ ban hành chính sách thúc đẩy chuyển đổi số. Chuyển đổi số là một trong những trọng tâm lớn của Chính phủ Việt Nam trong bối cảnh cuộc Cách mạng công

ngành 4.0. Các doanh nghiệp khởi nghiệp được khuyến khích áp dụng công nghệ số và tham gia vào quá trình chuyển đổi số thông qua các chính sách hỗ trợ cụ thể. Chính phủ đã đưa ra Chương trình Chuyển đổi số Quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030, với mục tiêu nâng cao năng lực của doanh nghiệp trong việc áp dụng công nghệ số vào sản xuất, kinh doanh và quản lý.

Các doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo trong lĩnh vực công nghệ số, fintech (công nghệ tài chính), edtech (công nghệ giáo dục), healthtech (công nghệ y tế) và các lĩnh vực liên quan đang nhận được nhiều ưu đãi về vốn, đào tạo và kết nối thị trường.

Thứ mười, hợp tác quốc tế về khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo. Việt Nam đang mở rộng hợp tác quốc tế trong lĩnh vực khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo. Chính phủ đã ký kết nhiều thỏa thuận hợp tác với các quốc gia phát triển như: Israel, Nhật Bản, Hàn Quốc, Phần Lan, và nhiều tổ chức quốc tế để thúc đẩy hệ sinh thái khởi nghiệp. Các chương trình hợp tác này mang lại cơ hội học hỏi, chuyển giao công nghệ và tiếp cận nguồn vốn từ các đối tác quốc tế.

Đặc biệt, Vùng Mekong Connect là một sáng kiến hợp tác khu vực ASEAN nhằm thúc đẩy khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo - Việt Nam là một trong những thành viên chính. Các hội thảo, sự kiện và triển lãm khởi nghiệp quốc tế như: Techfest Vietnam hay Vietnam Startup Day đã trở thành cầu nối quan trọng cho các startup Việt tiếp cận với các đối tác toàn cầu.

Thứ mười một, Chính phủ đã ban hành chính sách phân cấp cho Tp. Hồ Chí Minh về khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo. Tại Điều 4 Quản lý nhà nước về đầu tư, Nghị định số 84/NĐ/2024 của Chính phủ thí điểm phân cấp quản lý nhà nước một số lĩnh vực cho chính quyền Tp. Hồ Chí Minh cho phép Ủy ban nhân dân Tp. Hồ Chí Minh trình Hội đồng nhân dân Thành phố:

“1. Quyết định danh mục ngành, nghề ưu đãi mới phát sinh theo xu thế phát triển công nghệ mới của thế giới hoặc từ thực tiễn phát triển kinh tế - xã hội của Thành phố phù hợp với định hướng của quốc gia về phát triển kinh tế xanh, kinh tế tuần hoàn, kinh tế chia sẻ, kinh tế số, phát triển bền vững để áp dụng tại Thành phố sau khi Ủy ban nhân dân Thành phố tham khảo ý kiến của Bộ Kế hoạch và Đầu tư.

2. Căn cứ khả năng cân đối ngân sách của địa phương và trên cơ sở quy định chi tiết các hình thức hỗ trợ đầu tư (quy định tại Nghị định số 31/2021/NĐ-CP ngày 26 tháng 3 năm 2021 của Chính phủ quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Đầu tư) ban hành chính sách hỗ trợ đảm bảo tính chất đặc thù của Thành phố đối với doanh nghiệp công nghệ cao, tổ chức khoa học và công nghệ” (Điều 4 Nghị định số 84/NĐ-CP/2024).

Đây là những chính sách nhằm cụ thể hóa, giải quyết một số điểm còn nghẽn khi triển khai thực hiện Nghị quyết số 98/2023/QH15 của Quốc hội về thí điểm một số cơ chế, chính sách đặc thù phát triển thành phố Hồ Chí Minh.

Nhìn chung, các chính sách khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo của Nhà nước đang ngày càng phát triển, hướng tới việc xây dựng một hệ sinh thái khởi nghiệp toàn diện, giúp các doanh nghiệp khởi nghiệp, địa phương phát triển bền vững và đóng góp vào sự phát triển kinh tế đất nước.

3.1.2. Cơ chế, chính sách của Thành phố Hồ Chí Minh về khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo

Tp. Hồ Chí Minh được coi là trung tâm khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo lớn nhất Việt Nam, đóng vai trò quan trọng trong hệ sinh thái khởi nghiệp của cả nước. Hiện nay, Tp. Hồ Chí Minh đã và đang triển khai nhiều cơ chế, chính sách nhằm thúc đẩy sự phát triển của cộng đồng khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo và đạt được những kết quả đáng ghi nhận. Ví dụ: Quyết định số 4181/QĐ-UBND ngày 15 tháng 8 năm 2016 của Ủy ban nhân dân Tp. Hồ Chí Minh về ban hành Chương trình Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa đổi mới sáng tạo, nâng cao năng lực cạnh tranh và hội nhập quốc tế giai đoạn 2016-2020 trên địa bàn Tp. Hồ Chí Minh; Quyết định số 5342/QĐ-UBND ngày 11 tháng 10 năm 2016 của Ủy ban nhân dân Tp. Hồ Chí Minh ban hành Quy chế phối hợp hỗ trợ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo trên địa bàn Tp. Hồ Chí Minh.

Biểu đồ 1. Top 10 địa phương đạt chỉ số đổi mới sáng tạo cao nhất cả nước năm 2023

Nguồn: Bộ Khoa học và Công nghệ, 2023.

Biểu đồ 1 là một minh chứng cho thấy Tp. Hồ Chí Minh đã giải quyết kịp thời các vấn đề chính sách, pháp lý hỗ trợ cho các doanh nghiệp, phát triển công thông tin về khởi nghiệp nhằm cung cấp thông tin, chính sách, pháp luật, nguồn nhân lực, nguồn đầu tư, sản phẩm, đối tác, khách hàng, mô hình kinh doanh mới, tin tức, sự kiện... của địa phương và của Nhà nước đến các cá nhân, cộng đồng có nhu cầu khởi nghiệp, qua đó thúc đẩy tinh thần sáng tạo, khát khao khởi nghiệp trong giới trẻ. Để đạt được thành quả này, có sự đóng góp và phát huy vai trò quản lý của các cơ quan, ban ngành của thành phố, cụ thể:

- Sở Khoa học và Công nghệ Tp. Hồ Chí Minh đóng vai trò chủ chốt trong việc hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp thông qua chương trình hỗ trợ tài chính và kỹ thuật cho các dự án sáng tạo, đồng thời hỗ trợ các doanh nghiệp tiếp cận với quỹ đầu tư và mạng lưới khởi nghiệp quốc tế.

- Quỹ Phát triển Khoa học và Công nghệ Tp. Hồ Chí Minh cung cấp các khoản tài trợ và cho vay ưu đãi cho các doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, đặc biệt là các dự án trong lĩnh vực công nghệ, y tế và môi trường.

- Quỹ Đầu tư Khởi nghiệp sáng tạo Tp. Hồ Chí Minh (HSIF) là một sáng kiến của Thành phố nhằm tạo điều kiện thuận lợi hơn cho doanh nghiệp khởi nghiệp tiếp cận nguồn vốn. Một số quỹ đầu tư tư nhân như 500 Startups, Golden Gate Ventures, và CyberAgent Ventures đã đầu tư vào các doanh nghiệp khởi nghiệp tại Tp. Hồ Chí Minh.

- Chương trình SpeedUp là một trong những chương trình nổi bật, hỗ trợ tài chính cho các dự án khởi nghiệp đổi mới sáng tạo. Từ khi ra mắt, SpeedUp đã tài trợ cho hàng chục dự án, giúp các doanh nghiệp khởi nghiệp vượt qua giai đoạn khó khăn ban đầu.

- Hạ tầng khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo được chú trọng, đầu tư:

- + Khu Công nghệ cao Tp. Hồ Chí Minh (SHTP) và Công viên Phần mềm Quang Trung là những hạ tầng quan trọng, cung cấp không gian làm việc và hỗ trợ kỹ thuật cho các doanh nghiệp khởi nghiệp. Tuy nhiên, sự phát triển của các khu này vẫn chưa tương xứng với tiềm năng và nhu cầu của cộng đồng khởi nghiệp.

- + Saigon Innovation Hub (SIHUB) là một trong những trung tâm hàng đầu trong việc hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp tại Tp. Hồ Chí Minh, với các chương trình ươm tạo, tăng tốc

khởi nghiệp và kết nối các doanh nghiệp với nhà đầu tư. Tuy nhiên, nguồn lực của SIHUB còn hạn chế, và cần mở rộng quy mô để hỗ trợ nhiều doanh nghiệp hơn.

- Cơ chế, chính sách giáo dục, đào tạo, Tp. Hồ Chí Minh đã có các chính sách phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao; chú trọng đào tạo nguồn nhân lực từ các cơ sở đào tạo trên địa bàn; đưa nội dung đào tạo khởi nghiệp vào giáo dục phổ thông.

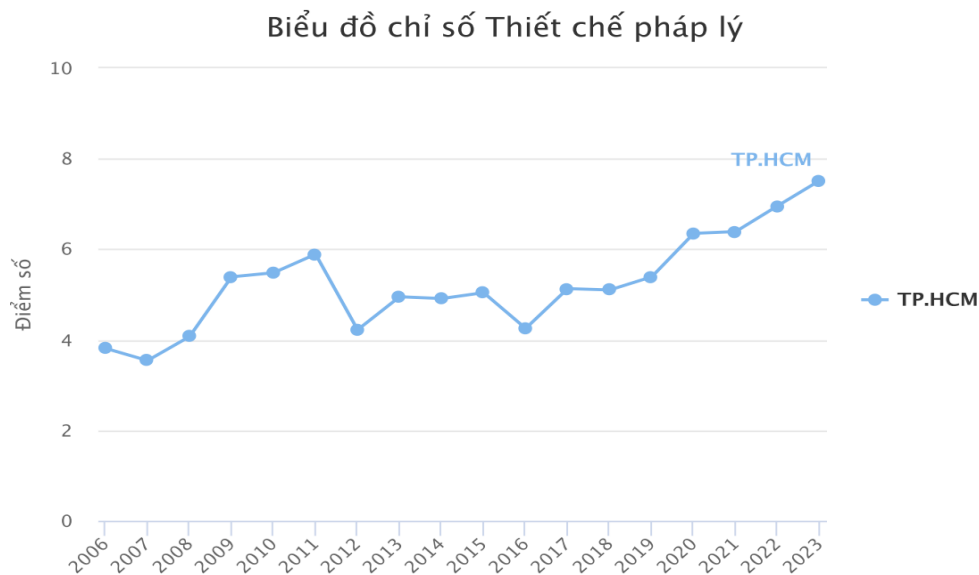
- Trong hợp tác quốc tế, Tp. Hồ Chí Minh đã ký nhiều bản ghi nhớ, thỏa thuận hợp tác với các đối tác ở Phần Lan, Hàn Quốc, Canada, Singapore, Israel... nhằm phối hợp hỗ trợ phát triển cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo và tiếp cận thị trường, các nguồn tài chính quốc tế; đặc biệt, tăng cường mở rộng hợp tác với các tổ chức đổi mới sáng tạo, tập đoàn lớn trên thế giới nhằm thu hút các quỹ đầu tư mạo hiểm, các chuyên gia, phát triển thị trường, nâng cao năng lực hệ sinh thái khởi nghiệp...

3.2. Những bất cập, hạn chế của cơ chế, chính sách hiện hành

Mặc dù chính quyền Tp. Hồ Chí Minh đã có những nỗ lực trong việc tạo ra đột phá về mặt cơ chế, chính sách để kiến tạo, thúc đẩy hoạt động khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo, tuy nhiên vẫn còn những hạn chế cụ thể như:

Một là, môi trường pháp lý về hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo vĩ mô được chú trọng ban hành tương đối đầy đủ, toàn diện, tạo lập những tiền đề cơ bản để tạo ra hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo của quốc gia, song khả năng áp dụng vào thực tiễn còn gặp nhiều khó khăn, hoặc áp dụng thì hiệu lực và hiệu quả tác động đến đối tượng chịu tác động, thụ hưởng còn thấp. Tp. Hồ Chí Minh là đô thị lớn cũng được chính quyền Thành phố quan tâm, đầu tư; Thành phố cũng đã triển khai nhiều dự án, chương trình, thành lập các quỹ để hỗ trợ doanh nghiệp, cá nhân khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo, song hiện trạng những thể chế, cơ chế, chính sách và khả năng triển khai thực hiện còn hạn chế, chưa đạt được kỳ vọng của hoạt động khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo. Cơ chế, chính sách của Thành phố cũng chưa đạt được tính vượt trội, đột phá. Mặc dù môi trường thể chế, chính sách của Tp. Hồ Chí Minh đã được đánh giá ngày càng cải thiện, dân chủ, có độ kiến tạo cao hơn, song tính khả thi cũng còn hạn chế.

Biểu đồ 2. Đánh giá về thiết chế pháp lý của Tp. Hồ Chí Minh giai đoạn 2006-2023

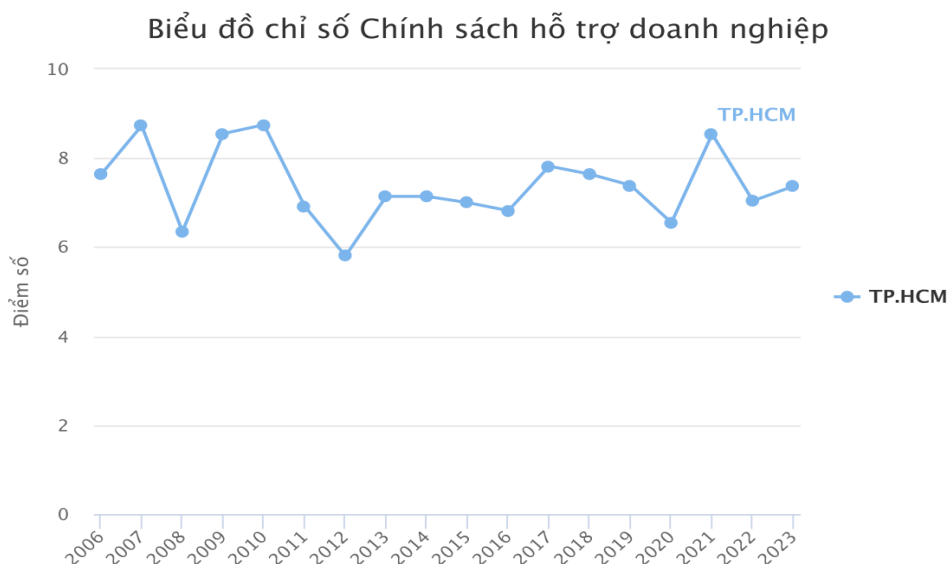

Nguồn: PCI.

Tp. Hồ Chí Minh đang nỗ lực cải thiện môi trường pháp lý và giảm bớt các thủ tục hành chính, giúp doanh nghiệp khởi nghiệp dễ dàng hơn trong việc đăng ký kinh doanh và tiếp cận các chính sách hỗ trợ. Tuy nhiên, quy trình đăng ký sở hữu trí tuệ và các thủ tục hành chính liên quan đến bảo hộ sáng chế vẫn còn phức tạp và mất nhiều thời gian. Điều này gây cản trở cho các doanh nghiệp khởi nghiệp công nghệ trong việc bảo vệ quyền lợi của mình. Quy định về đầu tư mạo hiểm: hiện tại, hệ thống pháp luật về đầu tư mạo hiểm tại Tp. Hồ Chí Minh chưa thực sự hoàn thiện, gây khó khăn cho việc huy động vốn và bảo vệ quyền lợi của các nhà đầu tư, từ đó ảnh hưởng đến tốc độ phát triển của hệ sinh thái khởi nghiệp.

Hai là, chính sách hỗ trợ nguồn vốn cho khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo còn hạn chế, đặc biệt là chưa thu hút được nhiều nguồn lực tài chính từ các nhà đầu tư trong nước, và dòng vốn đầu tư vào hoạt động khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo của các doanh nghiệp FDI. Đánh giá năng lực cạnh tranh cấp tỉnh của Tp. Hồ Chí Minh theo PCI cho thấy, chính chỉ số đánh giá chính sách hỗ trợ doanh nghiệp còn ở mức trung bình, trong khi tiềm năng của Thành phố về đổi mới sáng tạo là rất lớn.

Biểu đồ 3. Chỉ số chính sách hỗ trợ doanh nghiệp của Thành phố Hồ Chí Minh giai đoạn 2006-2023

Nguồn: PCI

Chính sách hỗ trợ của Thành phố cũng có chương trình hỗ trợ vốn tối đa 2 tỷ đồng cho các doanh nghiệp khởi nghiệp. Tuy nhiên, nguồn vốn này chủ yếu tập trung những ý tưởng đã hình thành sản phẩm rồi, còn những nhóm mới có ý tưởng sơ khai chưa có nhiều chính sách để hỗ trợ. Cần thêm những gói nhỏ để nuôi dưỡng những nhóm khởi nghiệp có ý tưởng ban đầu tốt. Vốn đầu tư không có sẵn cho tất cả các doanh nghiệp, những nhà đầu tư muốn đầu tư vào các công ty chứng minh được cơ hội thành công cao nhất. Điều này đang ngăn cản cho các nhà khởi nghiệp mới, bởi vì nó hạn chế số lượng sáng tạo của những người tiềm năng, những người có thể khiến nền kinh tế của chúng ta hướng về phía trước.

Ba là, chính sách giáo dục chưa có đột phá để đào tạo nguồn nhân lực khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo. Hiện tại, Tp. Hồ Chí Minh đã đưa vào chương trình giáo dục khởi nghiệp trong một số trường đại học và cao đẳng. Tuy nhiên, vẫn còn hạn chế về mặt chất lượng và phương pháp đào tạo. Các chương trình này cần được xây dựng sâu rộng hơn, kết hợp giữa lý thuyết và thực tiễn, nhằm trang bị cho sinh viên các kỹ năng thiết yếu trong việc quản lý doanh nghiệp, phát triển sản phẩm và gọi vốn.

Biểu đồ 4. Chỉ số đào tạo lao động của Tp. Hồ Chí Minh giai đoạn 2006-2023

Nguồn: PCI.

Nhìn vào biểu đồ 4 ta thấy, mức độ đào tạo lao động nhất là giữa nhà nước và doanh nghiệp trong nâng cao chất lượng nguồn nhân lực còn ở mức khiêm tốn. Thực tế đang thiếu sự kết nối giữa giáo dục và thị trường lao động. Điều này khiến nhiều sinh viên sau khi tốt nghiệp thiếu kỹ năng thực tiễn và khó khăn trong việc triển khai dự án khởi nghiệp của mình. Mặc dù có nhiều sinh viên tốt nghiệp từ các trường đại học và các chương trình đào tạo, nhưng nhiều startup tại Tp. Hồ Chí Minh vẫn gặp khó khăn trong việc quản lý và phát triển doanh nghiệp một cách hiệu quả, do thiếu kỹ năng về quản lý tài chính, xây dựng chiến lược kinh doanh, và phát triển thị trường.

Bốn là, thể chế, chính sách dành cho đầu tư cơ sở hạ tầng khởi nghiệp chưa đủ mạnh để kích thích, thúc đẩy hoàn thành các dự án khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo. Tp. Hồ Chí Minh đã thiết lập các vườn ươm khởi nghiệp, như Saigon Innovation Hub (SIHUB) và Trung tâm Ươm tạo Doanh nghiệp Công nghệ (ITP), hỗ trợ các startup trong việc hoàn thiện ý tưởng, tiếp cận nguồn lực và xây dựng sản phẩm, dịch vụ. Các vườn ươm này cung cấp không gian làm việc, dịch vụ tư vấn, và kết nối với các nhà đầu tư.

Tp. Hồ Chí Minh đang đầu tư vào cơ sở hạ tầng công nghệ và viễn thông, tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp khởi nghiệp công nghệ phát triển. Khu Công nghệ cao Tp. Hồ Chí Minh và Khu đô thị sáng tạo Thủ Thiêm là những điểm nhấn trong chiến lược phát triển hạ tầng công nghệ cao, với hệ thống mạng lưới 5G, trung tâm dữ liệu và các cơ sở nghiên cứu.

Tuy nhiên, chính sách vượt trội, đột phá để xây dựng, phát triển cơ sở hạ tầng chưa đủ mạnh cho các trung tâm, vườn ươm và đầu tư cho công nghệ thông tin, viễn thông hoạt động và phát triển. Thành phố chưa có cơ chế, thủ tục pháp lý riêng dành cho cơ sở hạ tầng này.

4. Giải pháp xây dựng cơ chế, chính sách đột phá, vượt trội phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo ở Thành phố Hồ Chí Minh trong thời gian tới

Để thúc đẩy mạnh mẽ hơn nữa sự phát triển của hệ sinh thái khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo, Tp. Hồ Chí Minh cần triển khai những giải pháp đột phá trong chính sách và cơ chế hỗ trợ, nhằm tạo động lực phát triển bền vững trong thời gian tới.

Thứ nhất, cần tháo gỡ các khó khăn, vướng mắc và thực hiện những đột phá trong thể chế, chính sách của Nhà nước. Việt Nam cần ban hành quy định đột phá về sở hữu trí tuệ, đặc biệt trong các lĩnh vực công nghệ và đổi mới sáng tạo. Bên cạnh đó, cần xây dựng cơ chế pháp lý cho các hình thức huy động vốn mới, như gọi vốn cộng đồng hoặc phát hành token phi tài chính. Ngoài ra, cần có chính sách thuế ưu đãi trong một khoảng thời gian nhất định cho các doanh nghiệp khởi nghiệp hoạt động trong các lĩnh vực có tiềm năng phát triển cao như công nghệ thông tin, y tế và giáo dục.

Thứ hai, cần xây dựng cơ chế và thủ tục riêng cho các hoạt động khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo. Mặc dù đã có những nỗ lực đơn giản hóa thủ tục hành chính, nhiều startup vẫn gặp khó khăn trong việc hoàn tất giấy tờ. Do đó, chính quyền Tp. Hồ Chí Minh cần tiếp tục cải thiện quy trình, đặc biệt trong việc cấp giấy phép kinh doanh, đăng ký sở hữu trí tuệ, và bảo hộ sáng chế. Đồng thời, cần đẩy mạnh các chính sách ưu đãi thuế và rút gọn thủ tục hành chính cho các doanh nghiệp khởi nghiệp trong lĩnh vực đổi mới sáng tạo.

Thứ ba, cần có chính sách đột phá hỗ trợ cho các ngành công nghệ mũi nhọn. Tp. Hồ Chí Minh có tiềm năng lớn trong phát triển các ngành như: trí tuệ nhân tạo (AI), chuỗi khối (blockchain), fintech, và công nghệ sinh học. Để thúc đẩy các ngành này, cần có các chính sách hỗ trợ đặc thù, đặc biệt trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0. Ưu tiên cần được dành cho các dự án khởi nghiệp liên quan đến AI và blockchain, với các chương trình hỗ trợ và ươm tạo riêng, nhằm khai thác tiềm năng đổi mới và tạo ra những ứng dụng công nghệ tiên tiến trong tương lai.

Thứ tư, Tp. Hồ Chí Minh cần có cơ chế và chính sách đột phá trong việc hỗ trợ nguồn vốn cho các startup và các hoạt động đổi mới sáng tạo. Hiện nay, các chính sách và chương trình hỗ trợ tài chính còn khó tiếp cận và chưa đủ hấp dẫn. Nguồn vốn cần được cung cấp một cách nhanh chóng với thủ tục đơn giản, không đặt quá nhiều ràng buộc, và hỗ trợ xuyên suốt từ giai đoạn ý tưởng đến khi phát triển sản phẩm, thay vì chỉ tập trung vào sản phẩm cuối cùng. Thành phố cũng có thể triển khai cơ chế thử nghiệm (sandbox) cho các startup fintech, giúp họ phát triển và thử nghiệm sản phẩm trong môi trường có kiểm soát, từ đó tiếp cận thị trường nhanh hơn và đáp ứng kịp thời nhu cầu của ngành tài chính đang thay đổi.

Thứ năm, Tp. Hồ Chí Minh cần tiếp tục triển khai các cơ chế và chính sách nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động của cơ sở hạ tầng khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo hiện có, như Khu đô thị thông minh và Khu Công nghệ cao (SHTP), để tạo môi trường thuận lợi cho các hoạt động này. SHTP đã trở thành trung tâm của các hoạt động khởi nghiệp công nghệ cao, nhưng cần tiếp tục đầu tư để thu hút thêm doanh nghiệp và nhà đầu tư quốc tế. Đồng thời, cần nhanh chóng phát triển Khu đô thị sáng tạo phía Đông tại Tp. Thủ Đức, tạo ra một trung tâm kinh tế sáng tạo, nơi hội tụ các doanh nghiệp khởi nghiệp, viện nghiên cứu và các trường đại học hàng đầu, nhằm thúc đẩy mạnh mẽ hơn nữa sự phát triển của khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo.

Thứ sáu, Tp. Hồ Chí Minh cần tiếp tục đẩy mạnh việc ban hành các chính sách phát triển thành phố thông minh, tạo nền tảng và điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp khởi nghiệp tham gia cung cấp các giải pháp công nghệ tiên tiến trong các lĩnh vực quan trọng như giao thông, y tế và quản lý đô thị. Việc phát triển đô thị thông minh không chỉ giúp cải thiện hạ tầng và chất lượng cuộc sống của người dân mà còn mở ra cơ hội cho các startup đổi mới sáng tạo trong việc thiết kế và triển khai các giải pháp số hóa, tối ưu hóa quản lý đô thị và các dịch vụ công cộng. Các dự án đô thị thông minh đang được triển khai cần tạo thêm nhiều cơ chế khuyến khích, hỗ trợ để các doanh nghiệp khởi nghiệp có thể tham gia sâu rộng, đóng góp vào sự phát triển toàn diện của thành phố trong tương lai.

Thứ bảy, Tp. Hồ Chí Minh cần triển khai các chính sách đột phá nhằm hỗ trợ và phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, với mục tiêu gắn kết chặt chẽ việc đào tạo nhân lực với nhu cầu thực tiễn của doanh nghiệp và thị trường lao động công nghệ cao. Để đạt được điều này, thành phố cần thúc đẩy đào tạo các kỹ sư công nghệ trong các lĩnh vực mũi nhọn, đồng thời hợp tác với các trường đại học hàng đầu trên thế giới để xây dựng các chương trình đào tạo chất lượng cao. Các chương trình này nên tập trung vào những lĩnh vực có tiềm năng phát triển lớn như trí tuệ nhân tạo (AI), chuỗi khối (blockchain), và công nghệ sinh học. Sự hợp tác này sẽ không chỉ nâng cao chất lượng nguồn nhân lực mà còn tạo ra cơ hội cho sinh viên và người lao động tiếp cận với các kiến thức và kỹ năng tiên tiến, phục vụ cho sự phát triển bền vững của thành phố trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0.

4. Kết luận

Tp. Hồ Chí Minh đang từng bước khẳng định vị thế của mình như một trung tâm khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo hàng đầu tại Việt Nam cũng như trong khu vực Đông Nam Á. Tuy nhiên, để hệ sinh thái khởi nghiệp tại Thành phố phát triển bền vững và đồng bộ, việc đầu tư và cải thiện hạ tầng là điều cần thiết. Cần có các cơ chế chính sách phù hợp, linh hoạt nhằm thu hút nguồn vốn đầu tư không chỉ từ trong nước, mà còn từ quốc tế. Ngoài ra, việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực thông qua đào tạo chuyên sâu và phát triển kỹ năng sẽ tạo ra một lực lượng lao động chất lượng, sẵn sàng đáp ứng những thách thức trong môi trường khởi nghiệp. Đặc biệt, thúc đẩy hợp tác quốc tế sẽ không chỉ mang lại kinh nghiệm và công nghệ mới mà còn mở rộng cơ hội kết nối cho các doanh nghiệp khởi nghiệp. Việc phát triển các ngành công nghệ mũi nhọn như công nghệ thông tin, trí tuệ nhân tạo và công nghệ sinh học sẽ là nền tảng cho sự đổi mới và tăng trưởng. Hơn nữa, xây dựng một văn hóa khởi nghiệp bền vững, nơi khuyến khích đổi mới, sáng tạo và chấp nhận rủi ro là yếu tố then chốt để thu hút các doanh nhân và nhà đầu tư. Tất cả những yếu tố này sẽ cùng nhau tạo nên một hệ sinh thái khởi nghiệp vững mạnh, biến Tp. Hồ Chí Minh thành một điểm đến hấp dẫn cho các doanh nghiệp khởi nghiệp và nhà đầu tư trong tương lai. Với những nỗ lực liên tục và sự cam kết mạnh mẽ từ cả chính quyền và cộng đồng, Thành phố hoàn toàn có khả năng trở thành “ngọn hải đăng” của khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo tại Việt Nam và khu vực.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Khoa học và Công nghệ. (2015). *Tờ trình Đề án Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025*.
- Bộ Khoa học và Công nghệ. (2016). *Đề án hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025*.
- Bộ Khoa học và Công nghệ. (2019). *Đề án “Phát triển Trung tâm hỗ trợ khởi nghiệp sáng tạo quốc gia và Mạng lưới kết nối khởi nghiệp quốc gia”*.
- Cù Phúc Thành. (2021). Diễn giải hệ sinh thái khởi nghiệp. <http://viennckit-ied.tueba.edu.vn>.
- Chính phủ. (2024). Nghị định số 84/2024/NĐ-CP của Chính phủ: *Về thí điểm phân cấp quản lý nhà nước một số lĩnh vực cho chính quyền Thành phố Hồ Chí Minh*.
- Daniel Isenberg. (2014). What an Entrepreneurship Ecosystem Actually Is. *Harvard Business Review*.
- Kim, Sung Tae & Shim, Jae Hyun. (2015). Study on Successful Development Directions of The KONEX. *Akes Papers*.
- Quốc hội. (2013). *Luật Khoa học và công nghệ năm 2013*. Hà Nội.
- Quỳnh Nga - Thu Hường. (2022). Công bố 10 sự kiện khoa học và công nghệ nổi bật năm 2022. <https://cesti.gov.vn/bai-viet/CTDS1/cong-bo-10-su-kien-khoa-hoc-va-cong-nghe-noi-bat-nam-2022-5038447f-389c-4168-9c0f-203bf3c3586c>